

SPIS TREŚCI

ZAPROSZENIE DO LEKTURY	15
Wrak	16
Sieci silne i słabe	18
Czego można spodziewać się po komunii	19
Terminologia	20
Chronologia narracji	24
Osoby	25

CZĘŚĆ I. WERK

ROZDZIAŁ I: PÓŁTORA DNIA	29
Poranek	30
Jak bukłak w dymie. Opowiada Wolf Lehrer	32
Gdzie są buty wysokie? Opowiada Sara Stern	35
W czasie wojny nikt nas nie wydał. Opowiada Szmerl Landau	36
Po prostu ulżyłem sobie. Opowiada Franek Bandys, dozorca Miodowej 26	38
Wiśniowa torebka Loli Wengrün. Opowiadają Lola i jej brat Mandel Hecht	39
Goście w synagodze Kupa, Miodowa 27. Opowiadają doktor Jakub Blech, Józef Markus i Filip Schächter	40
Rozglądaliśmy się za ramionami. Opowiada Martin Schiller	44
Kamizelka polakoodporna. Opowiada Jeszajahu Perry	45
Pachołki żydowskie. Opowiada Perec Hochman	45
Opowiada Aleksander Vielfreund w mundurze amerykańskim	46
Hersz-Chaim Fromer opowiada, jak przeżył okupację. Jego brat Markus, ich ojciec Mojżesz Fromer oraz matka Anna z domu Helbraun	46
Retrospekcja. Antoni Szewczyk przyjmuje zameldowanie o przestępstwie	48
Którzy Żydzi zostali aresztowani. Raport MO z 13/8/1945	50
Ten, który nie dopuścił do linczu: Józef Kryczewski	51
Zatrzymani pod zarzutem mordów w synagodze. Opowiada Józef Wałek i inni milicjanci	52
Ludzie w mundurach: porucznik blondyn i dwóch żołnierzy	53
Opowiada Antoś Nijaki, lat dwanaście	55
Znajomi milicjanci. Ciąg dalszy opowieści Antosia	60
Opowiada Genia Wohlfeiler	62
Dawniej bito nas, dziś bijemy i rządźmy my. Opowiada Stanisław Nijaki i jego znękani sąsiedzi	64
ROZDZIAŁ II: MILICJANCI I ŻOŁNIERZE	69
Zwiastun	70
Milicjanci Golczyk i Kudra opowiadają, jak rabowali	73
Kazimierz Lech, pikolak z Komendy Wojewódzkiej MO	75

To skandal, żeby Polak nie miał odwagi uderzyć bezbronnego człowieka.	
Hanna Zajtman i Stanisława Saletnik opowiadają o pobicu	76
Wojskowi Jan Podstawski i Eugeniusz Broszko opowiadają o swoim udziale w pogromie	77
Stanisław Jedynowicz, sierżant 56 pułku, i Kazimierz Malewicz, żandarmeria V DOW	79
Podporucznik WP Józef Konieczny goni żydowskie dziecko	81
Opowiadają pogromszczyzy, milicjanci Bartosik i Hynek, oraz pobita Stanisława Saletnik	84
Opowiadają papierosiarz z Tandety Bolesław Dzierża i milicjant Zygmunt Michalski	87
Dom repatriantów przy Przemyskiej 3. Opowiadają Józef Goldsztejn i inni ze schroniska dla żydowskich rozbitek	89
Podpalenie i profanacja synagogi na Miodowej. Opowiadają Dawid Kupferberg i Wolf Mandel	91
Upadek pod stacją Świętego Wawrzyńca. Opowiada Leon Kaufman	93
Cudowne ocalenie Zygmunta Diamanta	97
W archiwum Szpitala Świętego Łazarza	99
Klan Piętaków. Opowiada Pepa Kleiner, Estery 10	101
Napad przy ulicy Józefa 27. Opowiadają Henoch i inni Meitelesowie	105

ROZDZIAŁ III: KLINIKA FAŁSZYWYCH WSPOMNIENI

Napad na pracownię krawiecką. Opowiada Lola Apfelbaum, żona krawca Maksa Apfelbauma	112
Opowiada Franciszek Kucharski, kowal, i Edmund Łukawiecki, dawniej w AK „Żydowski prazdnik”. Opowiada doktor Jakub Blech i Helena z Löffelholzów Goldbergerowa z Krakowa i okolic Wieliczki	115
Na scenę wkracza Tadeusz Krzyżanowski-Okopa. Opowiadają Ernest Statter i Hilary Heitler	118
Opowiadają doktor Emil Rosenzweig, ulica Starowiślna 35 m. 10, i uczestniczący w napadzie na niego Kazimierz Rafa	121
Opowiadają Dawid Raber i bijący go Jan Wywrocki	126
Bolesław Skrzypek bije Chilela Kleinera	128
Zabłądzić we własnym mieście. Opowiada Natan Steinberger	130

ROZDZIAŁ IV: JAK BUTLA ATRAMENTU

Plac Wolnica, między dwunastą a drugą	133
Obsada oficcerska II Komisariatu	134
Część I: Lincz i morderstwo	136
Narada w Komendzie Miasta	136
Chronologia	140
<i>Deep play</i> . Jeden przeciw wszystkim	141
Apteka Pod Murzynem. Opowiadają Stefan Żychowicz i Edward Zarazka	144
Zobaczyłem jak błysnął nóż. Rzeźnicy z Piasków Wielkich	147
Jerzy Kuriański opowiada o ataku na siebie. Na scenie pojawia się milicjant Jan Rodak	149

Plac Wolnica 4: mieszkanie Bergerów. Opowiadają sąsiadki zabitej Róży	151
Opowiada wdowiec Józef Berger	154
Konfrontacja. Opowiadają Berger i Rodak	156
Scena zbrodni	158
Pytania bez odpowiedzi	159
Część II. Odszumianie	161
<i>Non sequitur</i>	161
Nowa hipoteza dotycząca obecności Bergera przy śmierci żony. Opowiada	162
Artur Spielman	164
Porządek widzenia	164
Joachim Kosowski, syn Franciszka. Opowiadają Stanisław Kabata i śledczy	167
Franciszek Kosowski	169
„Żołnierz policyjny”, czyli motywy	171
Relacja Jonasa Turkowa o pogromie krakowskim	171
Sowiecki oficer Michał Szwejkin błaga o wybaczenie za grabienie Żydów	173
Międzynarodówka zbirów	175
Milicjanci i ubecy z „Żelbetu” AK	176
ROZDZIAŁ V: CHASYDZI I ROZBÓJNICY	178
Część I: Chasydzi	179
Kamienica	179
Kroke	181
Ausländerzy	182
Część II: Lokatorzy, sublokatorzy i rozbójnicy	187
<i>Szucim</i>	187
Strachy na lachy	190
Władysław Dziura ps. Bojko	191
Generał Mond i major Witkowski z Zakliczyna	192
Sublokatorstwo	194
Mojżesz Weichselbaum opowiada o napadzie na siebie	198
Władysław Garbień, pikolo, i Stanisław Żołądz, złodziej	200
ROZDZIAŁ VI: POLOWANIE Z NAGONKĄ	207
Fantazja	208
Epikrzyzy	208
Zeznaje Honorata Pieprzyk, mikrokrólowa na Tandecie	211
Zeznają Julia Błażek, Zofia Danek, Ludwika Sienkiewicz i Kazimiera Stalmach	214
Histeria kobiet. Zeznają Stefania Kramarska, Helena Jordan,	
Stanisława Stolarczyk	216
Histeria mężczyzn. Zeznają Janicki i Radwanek, Płatek, Świętoniewski	
i Niedolistek	218
Zegarmistrz Sylwester Sałata z Wieliczki wpada w złość	225
Pogrom krakowski w korespondencji przechwyconej przez cenzurę	226
Szanowna Panno Kaziu. List Adama Wrońskiego o pogromie kieleckim	229

ROZDZIAŁ VII: PRAWO A SPRAWIEDLIWOŚĆ	232
Tłum aresztowanych: wojskowi i cywile	233
Tłum milicjantów	241
Kolejni milicjanci	244
Porządki w Batalionie Operacyjnym MO: Głogowski, Mika i Biedroński	248
Antoni Kożuch ps. Żydzik opowiada	249
Procesy pogromszczyków	252
Pucowanie błota. Żydzi ręką za antysemitów	259
Fałszywe świadectwo i fałszywe przebaczenie	261
Co tu zaszło?	263
Winni: lumpenproletariat, NSZ oraz Niemcy	265
Cywia Lubetkin i Joseph Tennenbaum odpowiadają na przemoc antyżydowską	268
Co doktor Michał Schuldenfrei i Chil Leszcz myślą o tym wszystkim	269
Co komendanci Gruda i Frey-Bielecki zrozumieli z pogromu krakowskiego	271
ROZDZIAŁ VIII: DZIECI I GÓRALE	275
Żydowskie instytucje	276
Opowiada Lena Küchler, Długa 38	277
Opowiada Gusta Teiber, pielęgniarka	279
Siedemnastoletni uczeń Andrzej Palarczyk opowiada o napadzie na żydowski sierociniec	280
Listy. Dzieci opowiadają o napaściach na dom	284
Ksiądz Józef Hojoł opowiada się za przepędzeniem Żydów (byleby wypadków nie było)	285
Lena Küchler ucieka	287
ROZDZIAŁ IX: BRYGADA SAMOOBRONY ANTYKOMINTERNOWSKIEJ	288
Wiosna 1946	289
Zabójstwo Stanisława Abrahamera i Zofii Scheinborn. Opowiadają milicjanci z posterunku w Zielonkach	291
Gryps z aresztu i kwit z pralni. Jedynowicz i Kajdryś zeznają	294
Brygada Samoobrony Antykominternowskiej. Pozostali	298
Perspektywa spisku?	299
ROZDZIAŁ X: ANI WOLNOŚĆ, ANI NIEZAWISŁOŚĆ	301
Ulotki	302
Ulotka ze Starowiślniej	304
Akt 1. Raporty Brygad Wywiadowczych o pogromie rzeszowskim	308
Akt 2. Raporty Brygad Wywiadowczych o pogromie krakowskim	309
Notatki konspiratora	312
Polityka narodowościowa PPR	315
Kłopot z Brygadami	317
Opowiada Stanisława Rachwałowa ps. Zygmunt	320
Sierżant MO Jan Piskor ps. Okoń	323
Depresja. Opowiadają ujawniający się żołnierze podziemia	324

Śmierć Konrada Dybowskiego ps. ZET 328

ROZDZIAŁ XI: KRAKOWSCY ROZBÓJNICY 331

Jan Janusz ps. Siekiera i Komisja Szybkowokonawcza „Ognia”	332
Dozorcy i inwalidzi	336
Napady „Siekiera” na Żydów. Opowiadają Stanisław Dziura i Anna Bauer	339
„Opryszki” czyli idealizacje	345
Korekta obrazu	347

CZĘŚĆ II. GWICHT

ROZDZIAŁ XII: PŁYNY USTROJOWE – KREW I ŻÓŁĆ 353

Cztery ośrodki władzy. Równouprawienie i nacjonalizm	354
Ideowcy i najemnicy (<i>moral vs. contract teams</i>)	357
Borys Chan-Warfołomiejew, najemnik w MO	359
Jan Kubicki, szmalcownik w UB, opowiada, jak okradał i wydawał Żydów	361
Z Abwehry przez AK do NKWD. Opowiada superagent Władysław Boczoń	362
Dreszcze w Brzeszczach. Opowiadają uczestnicy „złotych żniw”	365
Łup wojenny. Opowiadają Jan Józef Szczepański i Władysław Szabelski	369
Opowiada Edward Dalewski, adiutant kwatermistrza V DOW ppłk. Topilina	372
Porucznik Włodzimierz Furek i samochody. Opowiada dozorca Stanisław Pera	374
<i>Wojentorg</i>	375
Jan Buhaj, konfident gestapo w PPR. Karol Eisenman opowiada o szmalcowniku	377
Kooptacja czyli wallenrodyzm	378
PPR i przerwana kariera podporucznik Amelii Stepuch	381
Zygmunt Riegelhaupt-Rygiel w poszukiwaniu sprawczości	382
Antysemityzm w PPR. Bronisław Pawlik powraca	385
Radykalne równouprawienie	387
„Rozdmuchiwanie antysemityzmu”. Członkowie PPR David Ruher i Abram Szajnfeld opowiadają o uprzedzeniach w partii i urzędach	388
Czy Władysław Gomułka był antysemitą?	393
Izaak Gutman – Bruno Skuteli opowiada, jak zmienił nazwisko	395

ROZDZIAŁ XIII: MILICYJNI WALLENRODOWIE 398

Konrad Gruda, komendant wojewódzki MO	399
Król do króla się nie przytula. Początki MO w Krakowie i Józef Włoch ps. Saturn	400
Nikt nie wie, co to jest faszyzm	403
Granatowi i Kripo. Opowiadają Bronisław Pawlik z PPR i major Konrad Gruda	405
Konrad Wallenrod Dominik	408
Komenda Miejska MO w Krakowie i Tadeusz Łaptaś, egzekutor „Żelbetu”	412
Śmierć Eugeniusza Gittermana-Jurkowskiego z Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj	414
Jan Kowalski-Kowalkowski ps. Halszka, dowódca egzekutywy „Żelbetu”	415
Zabójstwo Rusina	421
Dwadzieścioro Żydów Władysława Kowalika ps. Zabawka. Opowiada Franciszek Palonek i Antoni Kruszyna	422

ROZDZIAŁ XIV: BEZPIEKA

428

Część I: Jan Frey-Bielecki

429

Strojny blondyn podobny do charta

429

Pojedynek z „Ogniem”. Opowiada porucznik Leokadia Wardak

430

Krąg wewnętrzny, krąg zewnętrzny

431

Szachtej i koledzy. Opowiada Augusta Blaskowa i Kaczmarczykowa

433

Złoto z kas Polizeidirektion. Nikt nie chce opowiedzieć

436

Część II: Dama pik i walet kier

441

Świadkowie opowiadają o zabójstwie Mycińskich i Binderek. Lichwin koło

Gromnika

441

Opowiada Maria Kwaśna z Chojnika

446

Irena Mycińska

450

Po wojnie, w krakowskim bezpieczeństwie

452

Rok 1946: Irena Mycińska vs. Józef Różański

453

Karol Kuryluk i „Odrodzenie”

456

Tadeusz Gleich czyli Józef Grabowski

458

Postscriptum: Mieczysław Pszon zeznaje o Irenie Mycińskiej

462

ROZDZIAŁ XV: SOWIECI, KOŚCIÓŁ I WOJSKO

467

Część I: Szopka polska

468

Jeśli Żydzi będą teraz prześladowani, to będą po prostu prześladowanymi

ludźmi. Solilokwia Ignacego Schwarzbarta

468

Listy i wiersze

470

Golem. Opowiadają Maria Kwakowa i Zofia Żołądkowska

473

Psychozy alkoholowe i poobozowe

475

Część II: Gwałt jako słowo obce

477

Lustra

477

Tato, czyście żywi, bo mama ranni. Opowiadają Helena Bujak i Adela Janarek

481

Napady i gwałty grupy „Banasia”. Opowiadają zgwałcone kobiety i ich gwałciciele

482

Gwałt w areszcie PUBP. Opowiada zgwałcona łączniczka AK i gwałciciele

485

Część III: Kościół i Żydzi

486

Legendsy o krwi

486

Pamiętniki chłopów

488

Biskup Adam Sapieha

489

Obyczaje w Kurii krakowskiej. Opowiada kapelan Sapiehy, ksiądz Andrzej Mistat

494

Mieszkański Kraków. Opowiadają Jan Baudouin de Courtenay i młodzi

bohaterowie tej książki

497

Część IV: Skoczki czyli Wojsko Polskie

509

Polscy żołnierze biją żydowskiego milicjanta na Tandecie. Opowiada

spoliczkowany Stanisławski

509

Generał Julian Skokowski

513

Kłaczce antysemityzmu

516

Czego nie widać

519

ROZDZIAŁ XVI: PIERWSZA OBRONA KAZIMIERZA	522
<i>Heimatphotographie</i> . Jakub Billig opowiada o wkroczeniu hallerczyków na Kazimierz	523
Przed przybyciem hallerczyków	524
Pogrom krakowski 6–7 czerwca 1919 roku. Opowiadają świadkowie przemocy i ci, którzy jej sprzyjali	527
O żołnierzach tajemnych. Jakub Billig wzrusza się pospolitym żydowskim ruszeniem	535
Abraham Perl z Makowa Podhalańskiego donosi na żydowską samoobronę	537
Interwencja Ozjasza Thona	540
 ROZDZIAŁ XVII: DRUGA OBRONA KAZIMIERZA	 541
<i>Moral teams</i> : wybór a konieczność	542
„Frakcja żydowska w krakowskim UB”. Opowiadają ocalali	543
Życiorys partyzanta. Opowiada Jerzy Kuriański	550
Edmund Ćwik, kasiarz, prosi o przysługę Annę Dulę, ocalałą z Zagłady	552
Jakub Kuriański ucieka	553
Koniec żydowskiej samoobrony	555
Śmierć Zygmunta Goldsteina. Jerzy Cyns opowiada o zabójstwie najbliższych	558
 ROZDZIAŁ XVIII: ZEGARY POGROMU	 562
Pogrom jako forma kontroli społecznej	563
<i>Pueri i domini</i> , chłopięta i panowie	564
Pogrom jako „wolnica”. Co kryptożyd zrozumiał z pogromu	565
Pogrom jako tumult	567
Pogrom jako dramat społeczny	569
Wąz morski	571
Sieci pogromowe	571
Samoobrona	573
Antysemityzm jako spirala	575
Kultura porażki	577
 PRZYPISY	 581
 INDEKS	 764